

Venit Par. 11.

venit Romam ad Sanctum Clementem, quo missus est in Galliam cum suis coadjutoribus Rustico, & Euthero, Illustrique martyrio Laureatus occubuit Parisiis die 9. Octobris anno Christi 119. sub Adriano Imperatore, anno aetatis suae 110. ut scribit Baronius.

113.

Ille est vera scientia que nos ducit ad vitam.

O vera, & felix Astrologica scientia, quae dum contemplatur naturalia, ascendit, & fertur ad supernaturalia: Ecce Magi ab Oriente venerunt ubi est, qui natus est Rex Iudaeorum; Vidimus stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum. Matth. 2. n. 2. Reges erant, & cur non regni decore reges, sed à cultu sapientiae magi nominantur: quia utpote Magi per suam astrologicam scientiam speculatores stellarum erant, & soliti contemplari earum naturam, motum, ac dispositionem, & cum praeter naturam ordinem vidissent novam stellam, novum Regem intellexerunt, indeque per stellam tamquam manu ducuntur ad novum inquirendum Regem, non considerantes pauperatatem, qua apparebat in terris, sed potestatem, qua fulgebat in Coelis. D. Chrysof. homil. 8. in Matth. inquit: Idcirco nihil ibi de sensibilibus istis grande conspicitur, sed angustum turgurium, ac vile praesepium, & inops mater, &c. Ut melius nota Magorum Philosophia claresceret, &c. Qui tamen plurimum à Iudaeorum ruditate distarent, & Ecclesiastica Philosophia convenirent.

D Chrysof.

124. Math. 11. 3. Reg. 10.

Regina Saba venit à finibus terrae audire sapientiam Salomonis Matth. 12. n. 42. & 3. Reg. 10. n. 1. Et unde mulier tam vehementer flagraverat tanto sapientiae desiderio, ut pro audiendo Salomone tam longinquas terras itinere superasset: Erat illa multum sapiens in doctrina Philosophorum, ut tradunt praedictis in locis Ioseph, Rabanus, Abulensis, Hugo, & alii, & dum philosophiam naturalem quaerit in Salomone, aliam altiore invenit, ut ait Origenes homil. 2. in Cantica; nempe divinae legis, ac Scripturae ab illa acceperunt Aethiopes notitiam divinarum literarum, & ideo Aethiops Regina Candacis ibat legens Iliam Prophetam. Act. 8. n. 28. ut ibi dixi ex impulsu scientiae naturalis ad majora, & altiora ascendimus.

Ioseph. Raban. Abulens. Dum quaerit terrenam scientiam invenit caelestem.

CAPUT XVIII.

- 1. Post hac egressus ab Athenis venit Corinthum, Et inveniens quendam Iudaeum nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priscillam uxorem eius (eo quod praecepisset Claudius descendere omnes Iudaeos à Roma) accessit ad eos.
2. Et quia eiusdem erat artis manebat apud eos, & operabatur: (erat autem Scenofactoria artis.)
3. Et disputabat in Synagoga per omne Sabbatum interponens non nisi Domini Iesu, suadebatque Iudaeis, & Graecis.
4. Cum venissent autem de Macedonia Silas, & Timotheus, instabat verbo Paulus, testificans Iudaeis esse Christum Iesum.
5. Contradictentibus autem eis, & blasphemantibus, excutens vestimenta sua, dixit ad eos: san-

quis vester super caput vestrum mundus ego ex hoc ad genes vadam.

- 7. Et migrans inde, intravit in domum cuiusdam, nomine Titi iusti, colentis Deum, cuius domus erat conjuncta Synagoga.
8. Crispus autem Archisynagogus credidit Domino cum omni domo sua: & multi Corinthiorum audientes credebant, & baptizabantur.
9. Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo: Noli timere, sed loquere, & ne taceas.
10. Propter quod ego sum tecum: & nemo apponetur tibi, ut noceat te, quoniam populus est mihi multus in hac civitate.
11. Sedet autem ibi annum, & sex menses, docens apud eos Verbum Dei.
12. Gallione autem proconsule Achaiae, insurrexerunt uno animo Iudaei in Paulum, & adduxerunt eum ad Tribunal.
13. Dicentes: Quia contra legem hic persuadet hominibus colere Deum.
14. Incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Iudaeos: si quidem esset iniquum aliquid, aut facinus pessimum, o viri Iudaei, recte vos sustinerem.
15. Si vero quaestiones sunt de verbo, & nominibus, & lege vestra, vos ipsi videritis: Iudex ego horum nolo esse.
16. Et minavit eos à tribunali.
17. Apprehendentes autem omnes Sosthenem Principem Synagoga, percutiebant eum ante tribunal, & nihil eorum Gallioni cura erat.
18. Paulus vero cum adhuc sustinisset dies multos, fratribus valefaciens, navigavit in Syriam (& cum eo Priscilla, & Aquila) qui sibi rotundaverat Cenchris caput: habebat enim votum.
19. Devenitque Ephesum, & illos ibi reliquit. Ipse vero ingressus Synagogam, disputabat cum Iudaeis.
20. Rogantibus autem eis, ut ampliori tempore maneret non consensit.
21. Sed valefaciens, & dicens: Iterum revertar ad vos, Deo volente, profectus est ab Epheso.
22. Et descendens Caesaream, ascendit, & salutavit Ecclesiam, & descendit Antiochiam.
23. Et factu ibi aliquanto tempore profectus est, perambulans ex ordine Galaticam regionem, Phrygiam, confirmans omnes discipulos.
24. Iudaeus autem quidam Apollon nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, devenit Ephesum, potens in scripturis.
25. Hic erat edoctus viam Domini, & fervens spiritu loquebatur, & docebat diligenter ea, quae sunt Iesu, sciens tantum baptisma Ioannis.
26. Hic ergo cepit sicutialiter agere in Synagoga, quem cum audissent Priscilla, & Aquila, assumpserunt eum, & diligentius exposuerunt ei viam Domini.
27. Cum autem vellet ire Achaiam, exhortati fratres, scripserunt discipulis ut susceperent eum. Qui cum venisset consulit multum his, qui crediderant.
28. Vehementer enim Iudaeos revincebat publice, ostendens per Scripturas esse Christum Iesum.

ARGUMENTUM.

DISCEDIT Paulus ab Athenis, venit Corinthum, ibique divina visione recreatus de multa conversione fidelium accusatur à Iudaeis apud Proconsulem Gallionem, descendit inde, & peragratis Epheso, aliisque locis venit Caesaream, inde Antiochiam, ubi Apollo maximè instructus confutans convincit Iudaeos.

Act. 17. n. 1. Post hac egressus ab Athenis venit Corinthum.

Versiones,

CUM EXPOSITIONE. I.

usque ad Vers. 6.

- 1. Vers. 1. Post hac egressus, Aethiopic, profectus ab Athenis. Causam assignat Chrysofostomus; quia Athenienses novitatis amatores iam erant sanaturi doctrina Pauli, & aliam novam perquirebant, dicam etiam in laudem D. Dionysii; quia cum ipse adesset, sufficiens erat ad omnes fideles firmandos, ac corroborandos, ideoque Apostolus ad alios debuit transire.
2. Venit Corinthum Metropolis erat Achaiae, sive Peloponnesi, quae nunc Morea dicitur, & plena erat Philosophis, Oratoribus, ac sapientibus, & in ea scripsit Paulus suam primam Epistolam ad Thessalonicenses.
3. Vers. 2. Aquilam Ponticum genere, ac si à Pontificibus originem traheret, vel ex Provincia Pontica, quod Praecipisset Claudius describere omnes Iudaeos à Roma; quia Iudaei cum Christianis habebant semper magnas controversias, inde ne fieret aliqua seditio in populo iuber Claudius Iudaeos à Roma exire: Accessit ad eos, Arabicus: Se contulit ad eos, scilicet ad Paulum, ac ejus socios.
4. Vers. 3. Et quia eiusdem artis erat, Aethiopicus, Qui unius artificii erant, nempe Aquila, & Paulus, & ideo simul cohabitabant: Erant autem Scenofactoria artis. Syrus: Opifices Conopaeorum, Vatablus: Analaeorum, Graecus: Tabernaculorum, Arias: Erat illorum texere tabernacula, id est tentoria, quorum quorum usus, ut ait Lyranus, est in bello, vel, ut ait Beda, in itinere, & communiter fiebant ex pellibus de quo infra.
5. Vers. 4. Disputabat per omne Sabbatum. In quo Iudaei conveniebant; ceteris autem diebus privatim per particulares domos plurimos docebat, vel, ut ait Liranus intendebat operi manuali: Interponens nomen Domini Iesu, tum ob affectum ad hoc sanctissimum nomen, tum ut illud maximè insinuaret in cordibus audientium, ac virtute illius eorum animos emolliret: Suadebatque Iudaeis, & Graecis, Arabicus: Pures Iudaeos, ac Graecos ad fidem convertit.
6. Vers. 5. Cum venissent de Macedonia, scilicet Berea, & Thessalonica, in quo remanserant supra cap. 17. n. 14. Timotheus, & Silas Instabat & vero Paulus Syriac, constringebatur sermone, Pagnin. Spiritu nempe vehementi, atque ardenti zelo animarum, ut dicitur supra c. 17. n. 16. Coarctabatur spiritu, Arabic In praesenti legit: Obsedit moror spiritum Pauli, cum omnes non reciperent fidem Christi.
7. Vers. 6. Contradictentibus autem eis, & blasphemantibus. Syrus, Cum insurgerent Iudaei in eum.

Arabicus: Cum perstissent contradicentes, Convitantes tam Christum, quam Paulum. Excutens vestimenta sua, eandem ob causam ob quam excussit pulverem pedum supra c. 13. n. 51. Vide ibi dicta, Sanguis vester super caput vestrum & est sensus, mors vestra aeterna vobis impugetur, & noluitis, quod meum erat, fecit vobis.

QUESTIO I.

Quis sit Aquila iste, de quo in praesenti agitur?

Aquila Ponticum genere, tamquam à pontificibus trahens genus, ut multi volunt, alii enixè in Syriaca lectione, quae habet, Cum esset à regione Pontica, eam in tali regione natum conscribunt, Iudaeus extitit, & postea Christianus, & illustrissimus sanctus cum uxore sua Priscilla, seu Prisca, & maximè ab Apostolo laudantur Rom. 16. n. 3. Salutate Priscam, & Aquilam adjutores meos in Christo. Et similiter 1. Corinth. 16. num. 19. & 2. ad Timoth. 4. num. 19. Et Aquila cum uxore sua Priscilla Sanctorum Catalogo adscribunt Martyrolog. Roman. die 8. Iulii.

Ex quo patet, quam distinctus sit hic Aquila ab illo alio, qui sub Adriano Imperatore primus post septuaginta transitit testamentum vetus ex Hebraeo in Graecum, & ex Christiano Iudaeus factus ut dixi opusculo primo de scriptura.

QUESTIO IX.

Quare Claudius Imperator exclusit Iudaeos à Roma?

Anno 9. Claudii, Christi D. 51. ipse Claudius promulgavit edictum, ut omnes, qui ex Iudaeis nati erant sive essent in Iudaismo, sive in Christianismo à Roma exirent: Causam huius expulsionis primo assignant Lyran. hugo, quod nempe Messalinam Claudii uxorem pellexissent ad Iudaismum, nam etiam ex simili causa Tiberius eosdem à Roma praescriperat, id quod Fulvia Saturni Senatoris uxore ad Iudaismum traxissent, & ab ea aurum & purpuram extorsissent, ut scribit Ioseph lib. 18. antiq. c. 1. & 8.

Probabilius aliam causam assignat Suetonius in Claud. c. 25. quod cum Iudaei essent in perpetua altercatione circa supremum Regem Christum, & Claudius (teste ipso Suetonio) naturam esset timidus, ne suum imperium amitteret, ut solum ad nomen, vel umbram alieni Regis exhorresceret, ne ergo aliquod periculum sibi à novo Rege, vel ejus asseclis eveniret, iussit omnes, qui quodammodo ad illum spectabant, à Roma excedere. Ita ex Suetonio, Orofio, Beda, Adone, ac aliis probat Baronius. Deinde inter Iudaeos convertos, & Christianos, & Iudaeos obsecatos, magna erat distinctio, ac controversia, & ne inde aliqua commotio fieret in civitate,

Claudius ut optimus Imperator communis boni studio...

Valde diversimodè loquuntur Prophetæ de Jerusalem...

De hominibus bellicosis, ac contentiosis ait regius Vates...

De hominibus bellicosis, ac contentiosis ait regius Vates...

Divina perbelle ibi D. Aug. Quod non cognoverunt non cognoverunt...

QUÆSTIO. III.

Quare D. Paulus in illa arte scenofactoria exercebatur?

In limine quæstionis adverte id, quod graves auctores...

cula, vel tentoria magnus Paulus tempus quod supererat...

Mandat Deus moysen cū legatione ad Pharaonem, ut dimittat...

Cum Christus D. prædicaret per civitates, & Caestella...

Deinde secundo: In faciendis tentoriis, ac tabernaculis...

Vocans Christus D. suos apostolos ait illis: Venite post me...

QUÆSTIO IV.

Quare D. Paulus arti scenofactoria potius operam dabat...

Hæc ars, ut sæpe dixi, versabatur in conficiendis tentoriis...

Quænam esset talis ars. 2. Cor. 5. magnus Doctor Paulus verbo, & opere nos docet...

Summa Providentia ordinat Deus, ut populus suus electus...

Magna, & præclarissima sunt dona, quæ Deus promittit...

Et migrans inde intravit in domum cujusdam nomine Titi...

CUM EXPOSITIONE II.

usque ad Vers. 11.

25. Vers. 7. Migrans inde, ut advertit Lyranus non ad Civitatem...

26. Syriac. Colentis Deum Syriacus: Qui reverebatur Deum, quamvis iste esset gentilis...

vel ex familiaritate Judæorum, & ideo ejus domus dicitur...

27. Invisu nocturno in somnis nempe Paulo, noli timere quod propter Crispum...

29. ut noceat, Syriacus: Nemo poterit tibi molestiam inferre...

30. id est commoratus, & inde scripsit unam epistolam ad Thessalonicenses...

QUÆSTIO V.

Quare Paulo cogitanti, & anxio apparet Christus ad ejus consolationem...

31. Exibat paulus valde anxius, & timidus, ut ait D. Chrysostr. in præsentia...

32. Ait Isaias 26. Propter timorem Domini in utero accepimus, & peperimus spiritum salutis...

33. In magna laborum tempestate, ac furore iræ divina considerans Habacuc...

34. Parens Elias valde anxius, & molestatas ob minas Jezabel petens...